

Mjesto Feriduddina Attara u persijskoj književnosti

Hamza Halitović

UDK 821.222.1-1
821.222.1.09 Attar, F.

Ako si ašik, onda goriš, takav je put...

Na nebu perzijske književnosti postoji na stotine sjajnih zvijezda koje su stoljećima obasjavale put dušama izgubljenim u pustinji ovoga svijeta. Jedna od najsvjetlijih među njim nosi ime Feriduddin Attar. No, prije nego nastavimo dalje, želim napomenuti da Attar nije samo pjesnik i književnik, on je, prije svega, neko ko poeziju koristi, služi se njome kao sredstvom izražavanja svoje duhovne vizije. Tu leži glavna razlika između njega i mnogih pjesnika iz zlatnog perioda islamske civilizacije, jer su oni u većini slučajeva uzimali poeziju kao cilj po sebi, a sve zbog toga što se u islamskom društvu visoko cijenila rječitost, te je dobra pjesma mogla priuštiti lagodan život i mnoge druge dobrobiti, posebno ako je napisana u slavu bogatog patrona ili vladara. Čini nam se da Attar uopće nije cijenio ovaj svijet¹, a kamoli poeziju ispjevanu u njegovu slavu. Stoga se može reći da on u svojim poetskim djelima govori o jednom drugom svijetu – svijetu duha. O jednoj različitoj moći i drugačijoj ljepoti koji nadilaze poimanje ovosvjetske pameti. Sva Attarova poezija, kao i poezija Mevlane

Dželaluddina Rumija, ističe iz jednog skrivenog izvora i ka njemu vodi one koji je čitaju otvorena srca. Također i u historijskom smislu gledano, Attar kao autor je veoma značajan i to iz nekoliko razloga. Prvi razlog je taj što je on jedan od prvih sufijskih pjesnika koji se služio svim pjesničkim oblicima toga vremena. Dakle pisao je kaside, gazele, mesnevije i rubaije. Pretpostavlja se da je perzijska sufijska poezija započela sa Ebu-Seid Ebu-Hajrom, za koga se smatra da je prvi sufijski pjesnik perzijskog jezika. Ebu-Seid je pisao poeziju samo u obliku rubaije.² Drugi sufijski pjesnici poslije njega koristili su se različitim pjesničkim oblicima, ali su većinom birali jedan od njih kao svoju užu specijalnost, dok se Attar koristio svima njima sa zadivljujućom vještinom i uspjehom. Drugi razlog je njegovo usvajanje mesnevije i njeno transformiranje od pjesničke forme, koja se uglavnom koristila u epskoj poeziji³ kao podloga dugih herojskih naracija i mitova, u jednu od najuspješnijih pjesničkih oblika islamske duhovnosti. Attar je usvojio mesneviju i primijenio je u jednom sasvim drugačijem kontekstu. Iako je zadržao osnovne karakteristike mesnevijske naracije, on je promijenio njenu tematiku, te je preinačio

¹ Attar je u svojim mesnevijskim pjesmama iskazao svoj stav prema ovom svijetu nazivajući ga nestvarnim (*la šej*), đubrištem i mučilištem.

² O Ebu-Seidu Ebu-Hajru i njegovim rubajama biće

više riječi u nekom od sljedećih brojeva *Žive baštine*.

³ Najznačajnija epska mesnevija perzijske književnosti je *Šahnama* od Firdusija koja se bavi mitskim periodom drevnog Irana.

od epa o herojskim djelima drevnih junaka u ep o putovanju duše kroz horizonte duha. Attar je sa svojim mesnevijama direktno utjecao na sve kasnije perzijske pjesnike, a posebno na pisca najslavnije mesnevijske svih vremena, Dželaluddina Rumija. Hazreti Mevlana je još više usavršio ovaj pjesnički oblik. Jedna od osnovnih razlika između Attarovih mesnevijskih i Mevlanine *Mesnevijske* leži u tome što je Mevlana u svojoj *Mesnevijskoj* odstranio osnovnu naracijsku fabulu⁴, koja je kod Attara još vidljiva, te preobratio Mesnevijsku u direktno sredstvo izražavanja duhovnog značenja, što nam i sam naslov njegovog djela kazuje, *Mesnevi El-Manevi* – Mesnevijska (duhovnog) značenja.

Feriduddin Attar je u historiji perzijske književnosti također ostavio dubok trag zbog načina na koji je koristio pjesnički oblik gazela. Međutim, on nije prvi perzijski pjesnik koji je upotrijebio gazelu u službi islamske duhovnosti. Prvi koji je to učinio je Hakim Senai čiji obimni divan sadrži veliki broj pjesama pisanih u obliku i metru gazela. Ali za razliku od Senaija, Attar je upotrijebio gazelu za iskazivanje čisto tesavvufskih tema, dok su kod Senaija gazeli često ispunjeni didaktičkom sadržinom.⁵ Kod Attara, po prvi put u historiji perzijske književnosti, gazela postaje sredstvo iskazivanja žarke ljubavi (aška) prema Voljenom. Prije svih drugih Attar je od gazela učinio ljubavnu pjesmu⁶, koju su do vrhunca poslije njega doveli Mevlana Rumi i Hafiz Širazi. Attarov značaj je veliki zbog još jedne činjenice koju ne smijemo zaboraviti, a to je da je on predstavljao most između prve inicijalne faze perzijske tesavvufske književnosti, koja je

predstavljena u djelima Ebu Seida Ebu-Hajra i Hakima Senaija, i zrele faze ove književnosti, čiji su najznačajniji predstavnici Mevlana Rumi i Hafiz Širazi. Dakle, za Attarovo djelo se može reći da ono u cijelosti predstavlja srednju fazu perzijske tesavvufske književnosti. Zapravo, većina pjesničkih oblika, kojima su se služili rani sufijski pjesnici koji su pisali na perzijskom jeziku, kod Attara su se iskristalizirali i dobili onaj oblik koji će preuzeti kasniji velikani perzijske pisane riječi, a koji i dan danas svojom ljepotom i sjajem plijeni srca mnogih. Attarovo mjesto unutar zdanja perzijske pisane baštine je kao pozicija stuba koji povezuje temelj sa krovom kuće, no, također na sebi nosi i svu njegovu težinu. Tako se i grandiozna veličina klasične perzijske književnosti oslanja gotovo u cijelosti na Attarovo djelo.

Gazeli

1.

*Povjetarac Tvoog zulufa oživoljuje dah Isaov,
Tvooga Lica sjaj, otkriva nam vid Musaov.*

*Kreni ka bašči da rosu u zoru piješ,
Povjetarac slavuju o ružama priča.*

*Duhovna čežnja otklanja tjelesnu žudnju
Žudi za Voljenim, prođi se mane i prepelica.*

*Da si samo iza zastora izašao,
Ogrtač varke bi spalio i istinu oslobodio.*

*Moje srce traži dodir Tvojih pletenica,
Ali sa srcima na svakoj dlaci, zar bi za mojim u
potrebi bio?*

⁴ Naracijska fabula je nasljeđe epske poezije. Sve Attarove mesnevijske, osim jedne, imaju osnovnu naraciju koja se grana u razne anegdote i aforizme. Samo je *Esrarnama*, koje je najkraća Attarova mesnevijska, lišena osnovne naracijske fabule. Pretpostavlja se da je baš ovo djelo direktno utjecalo na Mevlanu Dželaluddina Rumija. Po jednom poznatom predanju sam Attar je poklonio primjerak

Esrarnama Mevlani, dok je ovaj još bio dijete.

⁵ Senai je izuzetno bio sklon didaktici i pobožnjačkom sentimentu. Veliki broj njegovih gazela su u pobožnjačkom i isposničkom (*zuhdijjat*) žanru.

⁶ Samo ova činjenica bi bila dovoljna da Attar zauvijek zasluži počasno mjesto u muzeju perzijske i svjetske književnosti.

*Zahid sam trideset godina, a prodavac vina bih postati htio
Kako bi se Tvoj Sjaj u mom peharu odrazio.*

*Kada bi moj Voljeni zastore uklonio,
Manijevu galeriju bi divno ukrasio.⁷*

*Kada bi moj Voljeni zastore podigao,
Ti bi u mejhani samo pobožnjake opazio.*

*U jamama Džebennema Attar će ti dužnik biti
Ako ga zrak Tvoje slave iz Dženneta bude ozario.*

2.

*Rano jednog jutra sam u mejhanu otišao
Da bih pijance k Bogu pozivao.*

*Sa štapom u ruci i sežadom na ramenu
Pobožni činilac čuda sam bio*

*Jedan od pijanaca reče mi: "O Šejhu,
Šta si nam to u ovaj čas donio?"*

*Rekoh: "Ja sam došao da bi se ti pokajao,
Ako se pokaješ Božju pomoć bi dobio."*

*On reče: "Odlazi od mene subi pobožnjače,
Idi kako bi se u peharima mejhane smočio.*

*Ako jednu kap vina na tebe budem prolio,
Onda bi i džamiju i svoje molitve ostavio.*

*Ne prodaji svoju vjeru, svoju sujetu,
Ovdje poslušnost neće kupiti vrline tvoje,*

*Jer meni ti izgledaš kao osoba
Čiji idoli i dalje u Kabi stoje."*

*Govoreći tako, malo mi je vina dao,
Ostavih sujevjerje, moj um je iščezao.*

*Iz svog otrcanog života dok sam nestajao,
Sebe sam u jedinstvu sa Voljenim našao.*

*Kad sam od Faraona bića oslobođen bio,
Na planini Sinaj Musa sam postao.*

*Kad sebe nađoh iznad oba svijeta,
Na postajama uzvišenim vidjeh da me ima.*

*Ah, kakvo sunce je izgrijalo iz mene,
Bio sam izvrnut na nebesima.*

*Rekoh mu: "O poznavaoče tajni,
Kaži mi kada ću dostići Voljenoga?"*

*On mi reče: "Ti nesvjjesna budalo,
Niko nikad nije dosegnuo Njega!"*

*Možeš svoje igre vječno igrati,
Ali ćeš na kraju umoran i nadigran stati.*

*Svi atomi svijeta su pijani od ljubavnog stanja
Uronjeni između poricanja i potvrđivanja.*

*Na mjestu gdje Sunce baca svoju svjetlost
Ni smrti ni života za atome ne ostaje.*

*Šta je tvoja završna riječ onda, Attare?
Ove tajne i ove išarete ko poznaje?*

3.

*Ljubav k Voljenom ko svijecu, od glave do pete me spalila,
Ptica moje duše je poput leptira izgorjela.*

*Vatra Njene ljubavi moje srce kao aloju je dimila,
Onda je Njena vatra i dim i aloju uništila.*

*Ugljen s Njenog lica pao je u pustinju,
Oba svijeta izgorješe kao potpala Njene žeravice.*

*Htio sam ponuditi svoju dušu Njenom Prijatelju,
Voljeni me nadmudri, izgorjeh do zadnje iskrice.*

*Ništa nije ostalo od moje krvi i mesa, osim pepela,
Revnosna vatra me cijeloga spalila.*

*Kada sam rasuo taj pepeo iznad Njenoga sokaka,
Da bi ugljenisala ostatke, vatra prezira se spustila.*

*Rekoh: "Rastavljen sam na djeliće", a Ona reče:
"Može biti, ali svi djelići će izgorjeti, htjeli ne htjeli."*

⁷ Mani je osnivač manihejstva, gnosticke dualističke vjere. U perzijskoj književnosti Mani se skoro uvijek dovodi u vezu sa slikarstvom i smatra se

posjednikom galerije pune prekrasnih slika kojima nigdje na svijetu nema premca.

*U Attarovom stanju nema ni postojanja,
ni nepostojanja,
Ni sumnje, ni vjere, pobožni i nevjernici svi
su izgorjeli.*

4.

*Kakva je ova tuga koju si u moj um postavio,
I šta je ovo ludilo koje si u mene usadio?*

*Uzrokovao si mi toliko stradanja i sakaćenja,
Ali ne zadovoljavaju mene sva to uzbuđenja.*

*Čim mi pokažeš i malo pažnje,
Činiš da se osvajač svijeta pokorava meni.*

*Očišćen sam od uticaja oba svijeta
Otkad Tvoja pročišćavajuća vatra uhvati mene.*

*Vatra koju si postavio u moje srce,
Vječno će biti vodič i vodič meni.*

*Gdje je posmatrač da vidi Tvoje Lice?
Oči su se ugasile, Voljeni vidi kroz moje biće.*

*Na ovom putu sam zastrt od sebe,
Inače, Lice Tvoje je svuda oko nas*

*Koliko će još Attar kao zaljubljenik tuge da bivstvuje?
Njegovo iskusno srce želi da tuguje za mnom.*

5.

*Idući ka mejahni uhvati pijanstvo tebe,
Dobro si učinio, kako bi tamo našao kuću za sebe.*

*Dočepaj se te kuće kako bi jasnije vidio
Da su svijet i njegova stvorenja opsjena.*

*Unutar te kuće neće ti važno biti
Da li je svijet uništen od vode ili od plamena.*

*Postoji krčma izvan ova dva svijeta,
Oba svijeta spavaju u njenom zagrljaju.*

*Vidi kako miris vina iz te krčme nebesa kušaju,
Kako bi kroz dan i noć mogla da jurišaju.*

*Doći do srži stvari teško je svima,
Vidiš čvrstu stvar koja iluzornu suštinu ima.*

*Ne dozvoli da ti razum bude vodič na putu ovome,
Osvovjetska pamet je magarac što u blatu tone.*

*Dok ti sjediš u čošku mejhene,
Poput sjene si u prisustvu sunca kada svane.*

*Kako ovo kazivanje da se do kraja obavi
Kad je moja duša opijena i uništena od ljubavi?*

*Ako me pitaš za tajnu ovoga traganja,
Šta ja mogu reći, tišina je odgovor pravi.*

*U traženju i nalaženju ove stvarnosti
Hiljade vratova se na uže milosti stavi.*

*Boli ove Istine su učinile da brade
Vođa puta od srčane krvi pocrvene*

*Zbog svih ovih iskušenja, mladi čovjek vjere
Ima sasušenu jetru i srce pečeno.*

*Kazujući ovu priču u inat samome sebi,
Attarovo srce je jako uzbuđeno.*

6.

*Moja Voljena je razbojnik, zato pazi,
Na pazar sa bodežom u ruci ulazi.*

*Njen nož za krolju srca pokaza žudnju svoju,
Postala je željna da prolje krov moju.*

*Kao lješnik iz baklave s kojeg šećer curi,
Njen nož ka nama natopljen krolju juri.*

*Ona je Turkinja a je njen hindus⁸ posvećeni,
Naviknut sam na sve što me od Njene oštrice snalazi.*

*Svake zore sa sabljom i ogrtačem
Ispod njenog mača blagost tražim i plačem.*

*Ona ispred sebe drži ogledala
Pa je svoj ljubomorni zaljubljenik postala.*

*Kako neko da postigne jedinstvo s Njom,
Kad je zarobljena u samoljublju Svom?*

⁸ U klasičnoj perzijskoj poeziji Turkinja je simbol lje-pote, a hindusa simbol ružnoće.

*Ona je uzvišena od svega, a sve ostalo
Pojavljuje se zahltijevajući sa Njom poređenje.*

*Ipak, možeš vidjeti da je na putu ljubavi
Blagodat svake osobe samo mišljenje.*

*Ona je Ašik, Ljubav i Voljeni,
Kad je Ona sve, ko si ti? Reci mi!*

*Kad pogledah tamo, vidjeh samo iščeznuće
Od njegove Voljene Attaru dato.*

7.

*Prije nego što se išta u postojanje uselilo,
Tvoje biće od mene nije odvojeno bilo.*

*Pošto je Tvoje biće suštinu mog bića činilo
Da li to znači da se moje biće nije stvorilo?*

*Da Tvoje biće moje biće ne bi,
Da li moje biće do kraja došlo bi?*

*Bijah prašina što se na Tvoom pragu nalazi,
Ni voda ni ilovača unutra ne ulazi.*

*Sjeo sam na prijestolje Tvoje milosti,
Gdje se riječ "ne" nikad ne ispusti.*

*Tvoje more je nadošlo i sve poplavilo
Ispunilo svako mjesto, "mjesta" više nije bilo.*

*Jadni Attar u srcu svom ranu krije,
Nema lijeka osim da za Tobom boluje.*

8.

*Prošle noći je iznenada došla i život mi zgrabila,
Kuću je uništila i pored fasade se smjestila.*

*U svijetu koji se pokazuje tako obilnim
Zašto je ona u srušenof kući stala?*

*Bogatstva u ruševinama su najdragocjenija,
Ona je bila bogatstvo, pa je u ruševini ostala.*

*Jesi li ikad vidio Jusufa, koji se od kraljevanja
umorio
I da se zbog toga za ostanak u zatvoru opredijelio?*

*Iako mi je naizgled ukrala srce,
Ona je tajno došla u mojem životu živjeti.*

*Kada me je prelijepa vidjela samog,
Rekla je: "Nikad više nećeš sam sjediti.*

*Prvo predaj svoj život pa nas poslije traži,
Ko se nada Voljenom dok se za život drži?*

*Kada budeš potpuno ostavio život svoj,
Odjednom ću doći da bih živjela u duši tvojoj."*

*Kada mi duša ću ovo od svoje Voljene,
Ponudi sebe i sjede zbunjena.*

*Moje sobstvo je sebe posmatralo
Kao lopticu u zakriovljenju polo štapa toga trenu.*

*Vječno zbunjeno u nepostojanju
Ostalo je začuđeno kao Attar u tom stanju.*

9.

*Ljubav prema Njenoj Ljepoti je od vatre okean ljut,
Ako si ašik, onda sagori, takav je put.*

*Gdje se svijetle svijeeće, plamen podigne iznenada
Neće li leptir izgorjeti? Sigurno će da strada.*

*Ako želiš tajnu ljubavi, nevjeru i vjeru ostavi.
Gdje ljubav dođe zar mjesta ima za nevjeru i vjeru?*

*Ašik koji na prvoj postaji puta boravi,
Od slabosti kao sjena sa zemljom se sastavi.*

*Poslije nekog vremena izgubi se sjenka,
Jer sunce na dalekom mjestu u zasjedi čeka.*

*Na hiljade putnika glumeći ašk luta,
Mensur je kao dragulj na pečatu puta.*

*Ko god uspije izvaditi biser iz mora ovoga,
Zauvijek je njegovan na dvorovima svijeta oba.*

*Zadatak ovoga puta krajnju teškoću posjeduje,
Zato jedna osoba u hiljadu godina cio put proputuje.*

*Kako ćeš znati čovjeka Puta? Prvim korakom on
na ovoj stazi sedam nebesa ispod sebe ostavi,*

*Na ovom putu Attar je došao do mjesta
Uzvišenijeg od tijela i duše, izvan mržnje i ljubavi.*

عشق جمال جانان دریای آتشین است
گر عاشقی بوزی زیرا که راه این است
جایی که شمع روشن ماگاہ بر فروزند
پروانه چون نوزد کش موخن یقین است
گر سر عشق خواهی از کفر و دین گذر کن
کانهجا که عشق آمد چه جای کفر و دین است
عاشق که در ره آید اندر مقام اول
چون سایه ای به خواری افتاده در زمین است
چون مدتی بر آید سایه نماند اصلاً
کز دور جایگاهی خورشید در کمین است
چندین حرار و حرور دعوی عشق کردند
بر خاتم طریقت مضور چون گلین است
هر کس که در معنی زین بحر بازیابد
در ملک حرور عالم جاوید نازنین است
کاری قوی است عالی کاندز ره طریقت
بر حرر خراسانی یک مرد راه بین است
تو مرد ره چه دانی زیرا که مرد ره را
اول قدم درین ره بر چرخ بهمتین است
عطار اندرین ره جایی قناد کانهجا
برتر ز جسم و جان است بیرون ز مهر و کین است

10.

*Govor aška nije ništa drugo do aluzija,
Ljubav pjesničkim metaforama vezana nije.*

*Srce prepoznaje dragulj aška,
Razum shvatiti ne može ovo.*

*Ljubav ne obitava u tumačenjima,
Ašk nije iz svijeta objašnjavanja.*

*Čije god srce da je srušeno od aška,
Taj se ne može ponovno izgraditi.*

*Ljubav vrta i tijela prodaj,
Jer od toga nema ljepše trgovine.*

*Jedan tren prođe li bez ljubavi,
Za taj tren neće iskupljenja biti.*

*Izbavi srce iz groba svoje duše,
Jer jedini zijaret tvoga srca je to.*

*Operi svoje tijelo sa krvlju iz svojih očiju,
Jer jedina čistoća tvoga tijela je u tom.*

*Oba svijeta su ispunjena Prijateljem, a ipak
Nema nagovještaja Njezine Venere.*

*Dok zapljenjuje srca svojih obožavatelja,
Uzvik se čuje: "Ovo mjesto za pljačku nije!"*

*Svoje tijelo za ovaj zadatak predaj, Attare,
Jer u ovom poslu nema poniženja za mene.*

سخن عشق جز اشارت نیست
عشق در بند استعارت نیست
دل شناسد که چیست جوهر عشق
عقل را زده ای بصارت نیست
در عبارت بمی گنجد عشق
عشق از عالم عبارت نیست
هر که را دل ز عشق کشت خراب
بعد از آن حرکتش عارت نیست
عشق بتان و خویشین بنفروش
که نکوتر ازین تجارت نیست
گر شود فوت خط ای بی عشق
حرکز آن خط را کفارت نیست
دل خود را ز کور نفس برآر
که دلت را جز این زیارت نیست
تن خود را به خون دیده بشوی
که تمت را جز این طهارت نیست
پر شد از دوست حرور کون و لیک
سوی او زهره اشارت نیست
دل شوریدگان چو غارت کرد
بانگ بر زد که جای غارت نیست
تن در این کار درده ای عطار
ز آنکه این کار ما تجارت نیست

11.

*O Sunce, dojenče pod sjenom Tvoje Ljepote
Kušalo je mlijeko i šećer iz bistrog izvora Tvoga.*

*Oba svijeta su od sjaja Tvojega Lica zapaljena,
Devet sfera su ptica koja je u Tvoje pletenice ubvaćena.*

*Srce je pjesmu naše rastavoljenosti vjetru dalo,
U snu je oko moje duše naše sjedinjenje sanjalo.*

*Razum kojeg budnost u carstvu stvarnosti prati,
Opijen drijema, do Sudnjeg Dana će samo o Tebi sanjati.*

*Sunce koje otvara pjesme nebeskog epa,
Od Tvoje epske Ljepote ne vrijedi ni kol'ko jedna nota.*

*Turčin sa nebesa je uvijek tvoj hindus,
Nag kroz dolinu Tvooga savršenstva luta.*

*Ti si vrhovni Simurg što na planini Kaf stoji,
Hraniš oba svijeta ispod krila svojih.*

*Rušilačke horde su redovi Tvojih trepavica,
Na stotine srca je razbijeno od Tvojih ubica.*

*Attar je postao dlaka, u odsustvu Tvooga kao dan
Svijetlog Lica
Nadajući se da će naći put između Tvojih poput noći
crnih pletenica.*

ای آفتاب ظنی در سائر جمالت
شیر و شکر مزیده از چشم زلالت
بم هر دو کون برقی از آفتاب رویت
بم نه سپهر مرغی در دام زلف و خالت
بر باد داده دل را آوازه فراق
در خواب کرده جان را افسانه و وصالت
عقلی که در حقیقت سیدار مطلق آمد
تا شرمست خفته در خلوت خیالت
خورشید کاسمان را سر رزمه می کشاید
یک تار می ننجید در رزمه جمالت
ترک فلک که هست او در هندوی تو دایم
سر با برهنه گردان در وادی کمال
سیرغ مطلق تو بر کوه قاف قرزت
پرونده هر دو کیتی در زیر پرو و بالت
صف قال مردان صف های مژه توست
صد قلب بر سنگت در حرفت قنالت
عطار شد چو مولی بی روی بچو روزت
تا بو که راه یابد در زلف شب مشالت

12.

*Ko god popije sok života kako bi po Tvojjoj ljubavi
prešao životne staze,
Može biti Tvoj ašik i tugovati zbog mladosti i dana
koji prolaze.*

*Ko god popije kap gorkog taloga iz pehara Tvog bogatstva,
Piće vino sreće za njegove dane koji dolaze.*

*Onaj čija je duša vječna bašča po suncu Tvom,
Zar može da osjeti trenutak tuge u ovom zatvoru
prolaznom.*

*Učenjak rječiti koji svrati do Tvoje ljubavi,
Mora postati nijem, inače će vječnu nijemost upoznati.*

*Srce koje je našlo Tvoju ljubav, napustilo je teret
oba svijeta.
Ko postane Sultan, zar od stražara šamar da dobije.*

*Ko god kaže: "Pio sam vino iz ruke Voljenog",
Kralj je koji se može sa svakim prosjacom sprijateljiti.*

*Naša duša je popila sigurnost ljubavi kao protuotrov.
Ako je čovjek otrovan sumnjama, kako može u ljubav
siguran biti?*

*Attar nije osjetio bol na stotine duša koje ginu od ljubavi,
Pa će znati samo za patnju koja se od ovih teških
kostiju javi.*

13.

*Svaki put kada nas ljubav u bitku ratnu povuče,
Plamen njene žudnje u vatru nas odvuče.*

*Kad moje srce jadno padne u plamen njezine čari,
Ili gori kao aloja ili sa zadovoljstvom dahove vuče.*

*Sa svakim dahom vojnici žudnje Njene
Ustaju i kolju ašike iskrene.*

*Ljubav nemirna sa sedam točkova i šest puteva
Niti terete od sedam niti tugu od šest nosi.*

*Sakupljeni dan i noć poput mrava su na putu,
Zbunjeni su oni čije se srce k'Njenim pletenicama uznosi.*

*Od duhovnog svjetla koje iz riječi zrači,
Attarov um sunce kao strijelu iznad naslikane sfere povlači.*

14.

*Ti si mi u duši, a duša te ne poima.
Ispunio si svijet, ali svijet te ne poima.*

Razumijevanje Tebe srcu i duši besmrtnost dariva,
Ti si u srcu i duši, ali da Te zna, nijedno od njih ne
uspijeva.

Tvoj put razum zrelosti vodi i sreći mladost daje,
Zreli te ne mogu naći, mladost Te ne poznaje.

Tvoja slika je u umu, a um je bez koristi od Tebe.
Tvoje ime je na jeziku, ali jezik nema znanje o Tebi.

Sva stvorenja su imenovana i označena preko
značenja Tvoog,
Ova imena i oni što su označeni Tebe ne znaju.

Oni koji za draguljima u Tvoom okeanu bez dna tragaju,
I oni što su sigurni i oni koji sumnjaju, znanje o
Tebi nemaju.

Kao što i muba ne zna ništa o krilu Džibrailovom,
Tako i oni koji govore o Tebi, govore bez znanja.

Šta da opišem i kako da pričam o Tebi kada zauvijek,
Nemoćan u opisivanju Tebe, a govor o Tebi mi je
bez znanja.

Mada je Attar počeo uzvikivati od Tvoje ljubavi,
Niko od onih što buku pravi nema znanje o Tebi.

ای در دون جانم و جان از تویی خبر
وز تو جهان پر است و جهان از تویی خبر
چون بی برد به تولد و جانم که جاودان
در جان و در دلی دل و جان از تویی خبر
ای عقل پیرو بخت جوان گردد راه تو
پیر از تویی نشان و جوان از تویی خبر
نتش تو در خیال و خیال از تویی نصیب
نام تو بر زبان و زبان از تویی خبر
از تو خبر به نام و نشان است خلق را
و آنکه همه به نام و نشان از تویی خبر
جویندگان جوهر درمای کند تو
در وادی یقین و گمان از تویی خبر
چون بی خبر بود کس از پر جبرئیل
از تو خبر دهند و چنان از تویی خبر
شرح و بیان تو چه کنم ز آنکه تا ابد
شرح از تو عاجز است و میان از تویی خبر
عطار اگر چه نمره عشق تو می زند
هستند همه نمره زمان از تویی خبر

15.

Vidjeh kako se ljubav iznad vjere i nevjerstva uznosi.
Vidjeh kako na sebi oznake sumnje i sigurnosti ne nosi.

Nevjerstvo i sigurnost, sumnja, vjerovanje,
Vidjeh kako se sve to na prisustvo razuma odnosi.

Budući da sam stotinu svjetova iznad razuma otišao,
Mogu reći da sam nevjerstvo i vjeru raspoznao.

Sve prepreke koje na putu nademo, sami gradimo,
Slične Aleksandrovom bedemu sam ih našao.

Poništi sebe u potpunosti da bi krenuo,
Vidjeh da je to put najbliži.

Kada na sebe uzeh zadatak opisivanja,
Vidio sam svojstva sa očima tijela svoga.

Za svako svojstvo koje sam poništio,
Vidjeh drugo koje kao zamka čeka poslije toga.

Kada je moja duša nadišla opisivanje,
U okeanu vatre vidio sam je udavljenu.

Dok je moja žetva gorjela u tom okeanu,
Vidjeh mjesec i sunce kako moj usjev žanju.

Može se reći da okean beskrajan je,
U njemu sam vidio Džennet i hurije.

Kada sam taj okean preplivao,
Vidjeh kako se Rahš⁹ sunca osedlao.

Oba svijeta sam jednim prstenom vidio,
A srce dragulj toga prstena našao.

Najzad kada je zastor nestao,
Lice svog divnog mjeseca sam ugledao.

Pošto je nebo kvaka na Njenim vratima,
Vidjeh zemlju kako se klanja ispred Njenog Bića.

Na Njenom Licu, čija slika su oba svijeta,
Vidio sam masku od ambrinih pletenica.

⁹ Rahš je mitski konj drevnog perzijskog junaka Rustema.

*Plan za oba svijeta od Njenih pletenica nastane,
Vidjeh ih kovrdžave, čvoraste, iščešljane i vezane.*

*Ispred sunca, čovjekovo cijelo postojanje
Kao sjenu Istinitog Prijatelja sam posmatrao.*

*Dok sam se držao za Njenu haljinu,
Njene ruke unutar rukava sam gledao.*

*Ko god razumije tajnu ovog kazivanja,
Srž njegovog života sam uspješnim vidio.*

*Vidjeh prvi korak Attarove duše,
Iznad sedmog neba ga je odveo.*

16.

*Šta znači voljeti? Život napustiti,
Svjetske tajne bez jezika govoriti.*

*Uхватiti se ljubavi iziskuje bijeg od sebe,
Znanje učiti, jasno besjediti.*

*Tajne kralju ispunjenog srca
Kroz krvavu viziju moraju izgovorene biti.*

*S jezikom natopljenim krvavim suzama
Priča čovjeka se mora dio po dio ispričovjediti.*

*Kao leptir u prisustvu plamena Ljubavi
Očitovanje će o Njenoj skrivenosti kazivati.*

*Ašik je kao leptir koji je spreman
O napuštanju svojega života pričati.*

*Kada lav iz vatre žarke pobjegne,
On će nam sposobnost leptira opisati.*

*Putuj Putem jer kako tvoje riječi
Uzvišenije od sedam nebesa mogu biti?*

*Ako ne možeš dugo putovati, od pera trebaš učiti
Znajući da put zahtjeva da znaš tečno govoriti.*

*Počni djelati, jer je bolje za tebe
Da radiš nego da pričaš da znaš šta trebaš raditi.*

*Attare, dušu svom Voljenom podaj ti,
Dokle ćeš nam više bajke kazivati?*

عاشقی چیست ترک جان گفتن
سرکوبین بی زبان گفتن
عشق پی بردن از خودی رستن
علم پی کردن از عیان گفتن
رازبانی که در دل پر خون است
جمله از چشم خون نشان گفتن
به زبانی که اشک خونین راست
تصه خون بیکان بیکان گفتن
بچه پروانه پیش آتش عشق
حال سداى خود نمان گفتن
عاشق آن است که پروانه
می تواند به ترک جان گفتن
شیر چون می گریزد از آتش
شیر پروانه را توان گفتن
را هر و تا به کی بود سخت
برتر از هفت آسمان گفتن
کم ز ای از قلم از آموز
ره سپرده سخن روان گفتن
کار کن ز آنکه بهتر است تو را
کار کردن ز کار دان گفتن
جان به جانان خود ده ای عطار
چند از افسانه جهان گفتن

Rubaije

1.

*O srce jesi li vidjelo, da šta god si vidjelo je ništa?
Svaka priča koju si o vremenima razumjelo – ništa
Toliko lutanje u svim pravcima bilo je ništa
I danas kada si u svoj čošak sjelo – ništa*

ای دل! دیدی که هر چه دیدی بیچ است
هر همه دوران که شنیدی بیچ است
چندین که ز هر سوی دیدی بیچ است
و امروز که گوشه ای گزیدی بیچ است

2.

*Rekoh: "Takav sam u svom fenau – da ne mogu opisati."
On reče: "Odvest ću te do bekaa – koju ne možeš opisati,
Reći ću ti šta je on – kad vidiš sebe nepostojećim,
Daću ti toliko postojanja – da ne možeš opisati."*

گفتم: ز فناء خود چنانم که میسر
کفتا: به بقائیت رسانم که میسر
یعنی چو به نیستی بدیدی خود را
چندان حتی بر تو نشانم که میسر

3.

*Ako ti se tajna otkrije, čovaj je skrivenom
Nadajući se samo dertu neizlječivom.
Načini trajno ogledalo od svog duba
I onda ga pokaži svojem Voljenom*

سری که بر تو رسد ز خود پنهان دار
امید همه به درد میدان دار
واگناه ز جان اینهای سازم دام
و آن آینه در برابر جانان دار

4.

*Strijela od zapovjedničke ruke Voljenog dođe,
Ti od svoje duše metu za nju učini, takođe,
Nemoj se štititi od te strijele koja –
Skrivena i od same sebe kroz oba svijeta prođe.*

5.

*Ašik iskrenoga srca gdje to bivstvuje?
Gdje je usredotočeni što ljubav posjeduje?
Pošto je svaki čovjek rob svojih misli,
Ko onda na oba svijeta Bogu robuje?*

6.

*O srce, pošto si vino irfana probalo,
Zatvori usne, nemoj da si Božje tajne odalo,
Ne žubori kao planinski izvor u teškoći,
Postaćes okean ako tiho budeš ostalo.*

ای دل چو شراب معرفت کردی نوش
لب بر هم نه سیر الاهی مفروش
در حر نخی چو پشه کوه مجوش
دریا کردی گر بستی خاموش

7.

*Neka tvoje srce tajnu ljubavi nastavi tražiti,
Bori se da bi je mogao u svojoj duši pohraniti.
Tajna zbog koje ćeš svoju glavu izgubiti
Kada je nađeš, i od sebe je trebaš sakriti.*

8.

*O ti koji putuješ, nemoj bijedu nositi,
Ne izlazi iz sebe, u zabludu ne idi,
Putuj unutar sebe kao pravi čovjek,
Ako si čovjek svijesti, gledalac nemoj biti.*

9.

*Ponekad se u prvom redu bitke čovjek mora nalaziti,
Ponekad, iza onih koji pate od ljubavi, mora boraviti.
Ovaj posao se ne može tek tako, ovlaš završiti,
Ovo je ogroman posao, pravi čovjek se mora biti.*

10.

*Ako želiš nad svojim vremenom kontrolu imati,
Ne vrijedaj se i ne vrišti kada te patnja uhvati.
Ako se oba svijeta poput mora uzburkaju,
Ostani miran i svoj mir za oba svijeta nemoj dati.*

11.

*Ako se želiš od strepnje i bede osloboditi,
Ako zaista želiš bestidnost i nemir odbaciti,
Prestani uzimati toliko poslova na sebe,
Prepušti ih Njemu, slobodan ćeš biti.*

12.

*Rekoh: "Svoje srce i dušu sam za Tvoju stvar dao
I zbog Tebe sam žrtvoovao sve što sam imao."
On reče: "Ko si ti da učiniš ili ne učiniš?
Ja sam taj koji ti je nemir darovao."*

گفتم دل و دین بر سرکارت کردم
هر چیز که داشتم ثارت کردم
کفتا تو که باشی که کنی یا کنی
آن من بودم که پترارت کردم

13.

*Prošle noći On reče: "Nemoj čast tražiti,
Već poniznost i nemoj više oholo hoditi.
Znaj da si moja sjena i raduj se tome,
Gdje god odem nemoj me prestati slijediti."*

14.

*Jučer On reče: "Gdje si otišao? Mora li biti tako?
Od svog Prijatelja si se rastao. Mora li biti tako?
Samo zato što se na par dana od mene odvoji,
Za mene si stranac postao. Mora li biti tako?"*

15.

*Tvoja ljubav hiljadu kraljevina vrijedi,
Više od zemlje i neba jedinstvo Tvojih imena vrijedi.
Za Lice tako Lijepo kao što je Tvoje,
Sve je pošteno, šta god je cijena – vrijedi.*

16.

*Ako treba da poginem, u Tvoje ću Ime poginuti,
Ako trebam rob postati, onda ću Tvoj rob biti.
Pošto ne mogu dosegnuti zamku Tvog zulufa,
Čekam kada ćeš me Ti u njoj zarobiti.*

17.

*Toliko zaljubljen u samog sebe posta Ti
Da svom ašiku ni tren pažnje ne želiš dati.
Postadoh kao harfa sa mojim leđima svijenim
Nadajuć se da ćeš me bar na tren zasvirati.*

18.

*Voljeni ne želi od tebe nikakvo dostojanstvo,
On od tebe želi samo zadovoljenost i pijanstvo.
Kako mogu biti zahid, što lavovsku kožu nosi
Kad moj Prijatelj od mene želi kalenderstvo?*

19.

*Na obrazu ruže proljetne kapljice su prijatne,
U bašči i gaju vidjeti radosno lice je prijatno.
O prošlosti šta god da kažeš nije prijatno,
Za jučer zatvori usnice, danas je prijatno.*

20.

*Sakija čistim jutarnjim vinom nas nahrani,
Podaj ga pijancima koji su tamom ophrvani.
Pijani smo i srušeni u mejhani poništenja,
Ove naše riječi svijetu ruševnom obznani.*

21.

*Svakog dana namjeravam da se noću pokajem,
Što bez prestanka pune pehare vina pijem,
Sada kada ružine latice cvjetaju ne mogu,
Ja se u sezoni ruža od svog kajanja kajem.*

22.

*U mejhanu ovoj mi ulazimo večeras,
U muzici minstrela živimo večeras,
Sa Voljenim, vinom i svjetlom svijeće
Od oba svijeta slobodni sjedimo večeras.*

23.

*Moj plač ispuni nebesa kad se od mene udaljiš,
Nemam ni tren odmora kad me Ti ostaviš,
Ti si moja svijeća, dođi i sagori me,
Jer umirem svakog trena kada me ne goriš.*

24.

*O izvrsna svijećo, toliko čežnje u meni ima,
Kao svijeća još gorim u Tvojim plamenovima.
Da skratim dugu priču, ja ne mogu opisati
Čežnju svojeg srca osim u dugim noćima.*

از بس که ز غم بوختم ای شمع طراز
چون شمع ز تو سوخته میانم باز
کو ماه کنم سخن که می توان گفت
غمهای دلم مگر به شهای دراز

25.

*Jača je vatra u tim grudima od one u peći,
Jače od tvog to srce tuče – žudeći.
Ostani u srcu takvom, srcu koje gori,
Znanje o Onom koji je vječan ćeš steći.*

26.

*Sve što zovemo 'naše', za čime nam duša plače,
Promijeniće se i hiljade bolova nama zadaće.
I kada na koncu vrijeme rastanka dođe,
Sve ono što smatramo našim, ništa postaće.*

28.

*Ja sam soko koji je iz svijeta tajne došao
Nadajući se plijenu sam niz sve krajeve prošao.
Pošto ne nađoh nikog da mu tajnu poujerim,
Izadoh na ista vrata na koja sam i ušao.*

مرغی بودم پرده از عالم راز
تا بودم که برم ز شیب صیدی به فراز
چون هیچ کسی نیافتم محرم راز
زان در که در آدم برون رفتم باز